

FRA

Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech EU:

analýza údajů z šetření EU-MIDIS

říjen 2009

**Europe Direct je služba, která vám pomůže odpovědět na otázky
týkající se Evropské unie**

**Bezplatná telefonní linka (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Některí operátoři mobilních sítí neumožňují přístup k číslům 00800 nebo mohou tyto hovory účtovat.

Mnoho doplňujících informací o Evropské unii je k dispozici na internetu. Můžete se s nimi seznámit na evropském serveru (<http://europa.eu>).

Katalogové údaje jsou uvedeny na konci této publikace.

Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010

ISBN-13: 978-92-9192-545-2

doi: 10.2811/57629

© Evropská společenství, 2010
Kopírování je povoleno pouze se souhlasem autora.

Printed in Belgium

Vytištěno na neběleném papíře

FRA

Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve
vybraných členských státech EU:

analýza údajů z šetření EU-MIDIS

říjen 2009

ODMÍTNUTÍ ODPOVĚDNOSTI: tato zpráva byla vypracována na základě smlouvy o provedení služeb s agenturou FRA. Názory v ní vyjádřené nepředstavují nezbytně jakékoli oficiální stanovisko agentury, která práci zadala.

Obsah

SHRNUTÍ	6
1. ÚVOD	8
2. ZKUŠENOSTI S DISKRIMINACÍ V OBLASTI BYDLENÍ	10
3. VNÍMÁNÍ DISKRIMINACE	16
4. ANALÝZA OSTATNÍCH PROMĚNNÝCH	17
4.1. Osobní status	17
4.1.1. Přistěhovalecký status	17
4.1.2. Náboženské vyznání.....	17
4.1.3. Tradiční/náboženský oděv	17
4.1.4. Jazyk	18
4.1.5. Pohlaví	20
4.1.6. Vzdělání	20
4.1.7. Příjmy domácnosti a zaměstnanost	22
4.2. Demografické údaje o oblasti	24
4.3. Vnímané rozdělení bohatství	25
4.4. Druh obydlí	26
ZÁVĚRY	29

Shrnutí

Šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii (EU-MIDIS) bylo provedeno v roce 2008 s cílem prozkoumat zkušenosti s diskriminací a viktimizací a vnímání těchto jevů mezi komunitami přistěhovalců a etnických menšin v Evropské unii. Šetření zahrnuje celkem 23 500 přistěhovalců a příslušníků etnických menšin ve všech 27 členských státech EU včetně 3 510 příslušníků romské komunity v sedmi členských státech EU, v nichž představují početnou menšinu, jmenovitě v Bulharsku, České republice, Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Řecku a na Slovensku.

Odpovědi Romů tázaných na *zkušenosti s diskriminací* související s bydlením v posledních pěti letech v jednotlivých členských státech byly značně odlišné, počínaje prakticky žádnými v Bulharsku a konče 34 % Romů, kteří takové zkušenosti s diskriminací uváděli v Řecku. Jedenáct procent respondentů (N=304) uvedlo, že v posledních dvanácti měsících byli obětí diskriminace související s bydlením.

22 procent respondentů, kteří zažili diskriminaci, ji zaznamenalo vícekrát, tzn. při pěti nebo více jednotlivých příležitostech. K jedné třetině celkového počtu uváděných případů v posledních pěti letech došlo v Řecku.

Jisté obezřetnosti je třeba při interpretaci poměrně nízké míry zkušeností s diskriminací v oblasti bydlení v porovnání s jinými oblastmi (např. zaměstnaností, zdravotní péčí, vzděláváním, soukromými službami), protože stejně jako ostatní příslušníci dané populace ani Romové zřejmě nehledají dům nebo byt k nájmu či koupi často.

Když byli tázání na své *vnímání* toho, jak je v jejich příslušné zemi rozšířena obecná diskriminace na základě etnického původu, uvedlo 75 až 90 procent romských respondentů v pěti ze sedmi členských států, kde byli zařazeni do šetření (tzn. v České republice, na Slovensku, v Maďarsku, Polsku a Řecku), že je velmi nebo dosti rozšířena. V Bulharsku a Rumunsku byla *vnímaná* míra diskriminace nižší, 36 až 42 procent, stále však značná.

Pouze 27 procent respondentů si bylo vědomo právních předpisů, které v jejich zemi zakazují diskriminaci na základě etnického nebo přistěhovaleckého statusu při hledání domu nebo bytu k nájmu či koupi. Znalost takových právních předpisů nebyla činitelem předznamenávajícím ohlašování případů úřadům. Ohlašování takových případů ze strany respondentů bylo nepravděpodobné a 71 procent těch, kteří se rozhodli nic neohlásit, jako svůj důvod uvádělo, že jsou přesvědčeni o tom, že by se nic nestalo. Čtvrtina respondentů (26 procent) se

domnívala, že ohlášení by mělo negativní důsledky. Šestnáct procent uvádělo jako hlavní důvod toho, že nevyhledali oficiální pomoc, obavy ze zastrašování.

Status přistěhovalce nebyl v této studii významným faktorem, protože velká většina Romů se narodila ve své zemi pobytu a měla občanství dané země.

Náboženské vyznání zřejmě nemělo na diskriminaci související s bydlením žádný dopad. Zdá se však, že případy diskriminace předznamenávalo nošení tradičního nebo náboženského oděvu. Ačkoli se jednalo o malý počet osob, byly zkušenosti s diskriminací zřejmě mírně vyšší u těch, kteří nosí tradiční oděv.

Nezdálo se, že by zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení u Romů předznamenávalo pohlaví.

Velké odchylky byly zaznamenány v oblasti dosaženého vzdělání Romů. V odpovědi na otázku týkající se dosaženého vzdělání 50 procent respondentů v Řecku uvedlo „žádná škola“ nebo „negramotný(-á)“ v porovnání s 1 procentem na Slovensku. Nejčastější odpověď ve věci dosaženého vzdělání ve všech členských státech byla 6 až 9 let, což znamená, že většina respondentů nenavštěvovala školu po skončení základního cyklu. Dosažené vzdělání předznamenávalo povědomí respondentů o právních předpisech zakazujících diskriminaci.

U respondentů s nižšími příjmy domácnosti existovala téměř dvakrát vyšší pravděpodobnost toho, že zažijí diskriminaci v oblasti bydlení, než u respondentů v horních kvartilech. Zkušenosti s diskriminací uvedla více než polovina respondentů, kteří byli nezaměstnaní nebo byli evidováni jako osoby v domácnosti. Vyšší pravděpodobnost toho, že budou trpět diskriminací, také existovala u osob samostatně výdělečně činných a osob se zdravotním postižením. Řecko a Slovensko uvedly zvláště vysoké míry nezaměstnanosti, zatímco nejvyšší míra zaměstnanosti byla zjištěna v České republice.

Padesát čtyři procent respondentů žilo v oblastech, které lze popsat jako části obce obydlené převážně menšinami/přistěhovalci. Pouze 21 procent žilo v částech obce obydlených většinovou populací. V Bulharsku žilo v částech obce obydlených převážně menšinou sedmdesát dva procent respondentů a podobný počet (66 procent) byl zjištěn i v Rumunsku. Polsko zaznamenalo nejvyšší počet respondentů žijících v částech obce obydlených většinovou populací (53 procent). U respondentů žijících v převážně menšinou obydlených částech obce existovala větší pravděpodobnost toho, že se stanou obětí diskriminace. Tyto výsledky je však třeba interpretovat obezřetně, protože výběr vzorků se zaměřoval hlavně na oblasti s vysokým počtem romských obyvatel.

Tazatelé zjistili, že 68 procent respondentů v Řecku žije v oblastech se špatným rozložením bohatství. Podobné údaje byly zjištěny v Maďarsku, v Rumunsku a na Slovensku.

1. Úvod

Tato zpráva se zabývá zkušenostmi a vnímáním Romů týkajícími se rasismu a diskriminace v přístupu k bydlení na základě údajů, které poskytlo šetření agentury FRA nazvané EU-MIDIS. Dokument zkoumá, proč není mnoho případů rasismu a diskriminace týkajících se Romů ohlašováno, a upozorňuje na vnímanou míru pochopení zákonných práv a mechanismů pro zajištění nápravy mezi romskou komunitou. Soubor dat použitý ve zprávě je převzat z nedávného šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii (EU-MIDIS). Analýza se omezuje na uvedený soubor dat¹.

Šetření EU-MIDIS bylo provedeno v roce 2008 s cílem prozkoumat zkušenosti s diskriminací a viktimizací mezi komunitami přistěhovalců a etnických menšin v Evropské unii. Šetření zahrnovalo celkem 23 500 přistěhovalců a příslušníků etnických menšin ve 27 členských státech EU včetně 3 510 příslušníků romské komunity v sedmi členských státech: Bulharsku, České republice, Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Řecku a Slovensku. Prostřednictvím osobních rozhovorů šetření EU-MIDIS shromáždilo od každého respondenta podrobné informace včetně pohlaví, náboženského vyznání, země narození, jazyka, počtu let vzdělávání a situace v oblasti bydlení.

Při interpretaci zjištění v této zprávě je důležité přihlédnout k určitým faktorům, které mohly mít dopad na obecné vnímání respondentů v době šetření. Například před provedením šetření (léto 2008) uváděly sdělovací prostředky v celé Evropské unii řadu zpráv o nárůstu četnosti a závažnosti případů protiromských výroků, rasismu a násilí vůči Romům v řadě členských států, mimo jiné včetně České republiky, Maďarska, Slovenska, Finska a Itálie.

Ačkoli je obtížné měřit dopad takové situace, je pravděpodobné, že Romové v některých členských státech mohli být nepříznivě ovlivněni představami, prostředím nebo obecně protiromskými náladami. Někteří respondenti nemuseli uvést osobní pocity nebo zkušenosti týkající se diskriminace v oblastech zahrnutých do výzkumu, možná však cítili zvýšenou míru obecných obav postupujících všechny aspekty jejich života. To může platit především pro ty členské státy, kde nedávné násilí nebo protiromská rétorika dosáhly vrcholu, například pro Českou republiku, Maďarsko a Slovensko, a níže uvedená zjištění tuto skutečnost mohou odrážet. Naopak respondenti z Rumunska a Bulharska možná uváděli neúměrně nižší míry diskriminace, protože obecná atmosféra

¹ Tuto zprávu, kterou financovala a vydala agentura FRA, vypracoval pan Stephen O'Hare v zastoupení Evropského střediska pro práva Romů (ERRC) v Budapešti a Střediska pro travellery, tzv. Pavee Point Travellers Centre, v Dublinu.

postojů vůči Romům se oproti nejméně závažnější situaci dosažené před několika lety postupně uvolnila.

S cílem podat komplexní obraz zkušeností Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech je tato zpráva členěna do dvou oddílů:

- zkušenosti Romů s diskriminací v oblasti bydlení a
- bytová situace Romů: klíčové činitele související s diskriminací.

Rozhovory byly vedeny v období od května do července 2008. Šetření bylo provedeno pomocí celostátního namátkového výběru vzorků a v případě potřeby namátkového výběru vzorků v městských oblastech (Řecko, Maďarsko). V každém ze sedmi členských států bylo dotazováno pět set romských respondentů. Respondenti byli tázáni na své zkušenosti s diskriminací týkající se zaměstnanosti, zdravotní péče, vzdělávání, finančních služeb, maloobchodních služeb, sociálních služeb, bydlení a přístupu do kaváren, restaurací atd. Podrobný popis metodiky šetření a práce v terénu v každém členském státě uvádí technická zpráva EU-MIDIS.²

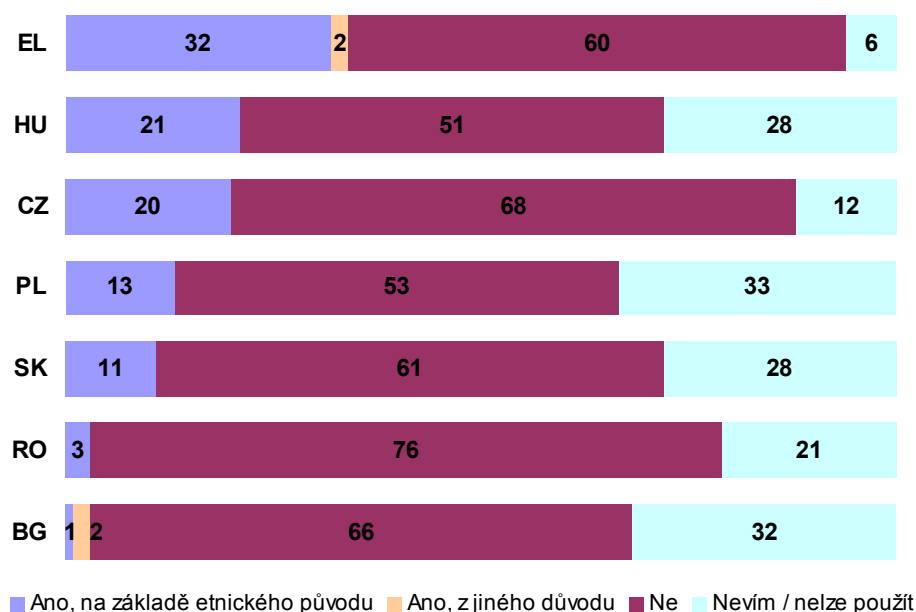
² Zpráva je k dispozici na adrese <http://fra.europa.eu/eu-midis> (17.11.2009).

2. Zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení

Respondenti byli požádáni, zda mohou uvést osobní zkušenosti s diskriminací na základě své příslušnosti k přistěhovalecké nebo etnické menšině při hledání domu nebo bytu k nájmu či koupi za předchozích pět let i za předchozích 12 měsíců. Vzhledem k tomu, že případy, kdy respondenti hledají bydlení, jsou v porovnání například s případy přístupu ke službám nebo jednáním se zaměstnanci škol méně četné, je přiměřené zkoumat i starší zkušenosti s diskriminací na základě tohoto důvodu. Proto budou ve zprávě zkoumány zkušenosti s diskriminací v období pěti let i dvanácti měsíců.

Celkově bylo zkušeností s diskriminací v oblasti bydlení oproti ostatním oblastem méně³ a v každém členském státě většina respondentů uváděla, že diskriminaci v tomto ohledu nezažili. Interpretace nižších úrovní diskriminace v oblasti bydlení oproti jiným oblastem vyžaduje jistou obezřetnost. Stejně jako další příslušníci dané populace ani Romové zřejmě nehledají dům nebo byt k nájmu či koupi často. Jakkoli byli respondenti tázáni nejen na to, zda zažili diskriminaci v posledních dvanácti měsících, ale i v posledních pěti letech, i pět let je pro změnu obydlí relativně krátké období. Mezi členskými státy však byly zjištěny některé značné odchylky. To, že zažili diskriminaci při hledání bydlení v posledních pěti letech, neuvedli téměř žádní respondenti v Bulharsku a pouze 3 procenta respondentů v Rumunsku. Zkušenosti byly výraznější v České republice a v Maďarsku, kde takové zážitky uvedla pětina respondentů. Respondenti v Řecku vykázali nejvyšší míru zkušeností s diskriminací, protože jedna třetina z nich na přímou otázku odpověděla „Ano“ (Obr. 2.1).

³ Šetření EU-MIDIS se tázalo respondentů na diskriminaci, kterou v posledních 12 měsících nebo posledních 5 letech zažili v devíti oblastech: 1) při hledání práce, 2) v práci, 3) při hledání domu nebo bytu k nájmu či koupi, 4) ze strany pracovníků ve zdravotnictví, 5) ze strany pracovníků sociálních služeb, 6) ze strany pracovníků ve školství, 7) v kavárně, restauraci nebo baru, 8) při vstupu do obchodu, 9) při snaze o otevření bankovního účtu nebo získání půjčky.

Obr. 2.1 Zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení⁴ v posledních pěti letech (%)

EU-MIDIS, otázka CCI

S ohledem na vysoké míry diskriminace zažité v devíti uvedených oblastech, které znázorňuje obrázek 2 v nedávné zprávě agentury FRA *Zaměřeno na údaje: Romové*,⁵ lze důvodně předpokládat, že k diskriminaci v oblasti bydlení dochází méně často než k ostatním formám diskriminace. Může to souviset s řadou faktorů. Členské státy s velkými, rozptýlenými či soustředěnými populacemi Romů mohou mít v oblasti bydlení zavedeny různé strategie. Členské státy mohou mít vyšší míry segregovaného zajištění bydlení, jako v případě Rumunska a Bulharska. A s největší pravděpodobností zřejmě respondenti žijí ve svém současném bydlišti déle než pět let nebo se o změnu bydliště v nedávné době nesnažili.

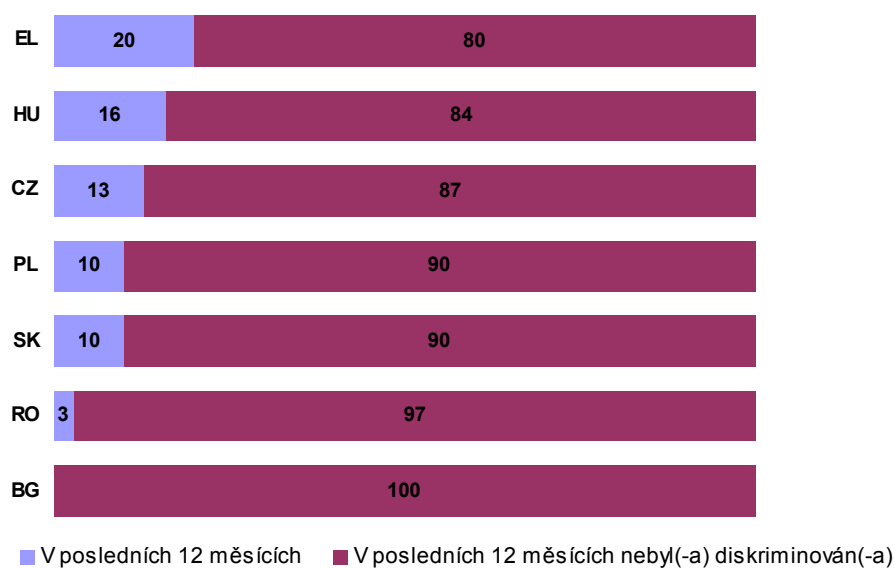
Respondenti, kteří uvedli, že zažili diskriminaci v oblasti bydlení, byli tázáni, jak nedávno k jejich diskriminaci došlo, tzn. během posledních 12 měsíců nebo dříve. Z těch, kdo odpověděli „ano“, více než polovina uvedla, že k diskriminaci došlo v posledních 12 měsících. Velmi nízké míry uváděné diskriminace byly opět zjištěny v Bulharsku nebo Rumunsku, přičemž nejvyšší míru vykázalo Řecko. Skutečnost, že zhruba polovina osob, které zažily

⁴ Vysvětleno jako „při hledání domu nebo bytu k nájmu či ke koupi ze strany lidí, kteří pracují ve veřejné agentuře pro bydlení, nebo soukromého majitele či agentury“.

⁵ Agentura Evropské unie pro základní práva (2009), zpráva *Zaměřeno na údaje: Romové*, <http://fra.europa.eu/eu-midis> (17.11.2009).

diskriminaci, ji zažila v posledních 12 měsících, lze zčásti vysvětlit spíše tím, že si respondenti s větší pravděpodobností pamatují novější zkušenosti, než nárůstem skutečných zkušeností v daném období.

Obr. 2.2 Zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení v posledních 12 měsících (%)

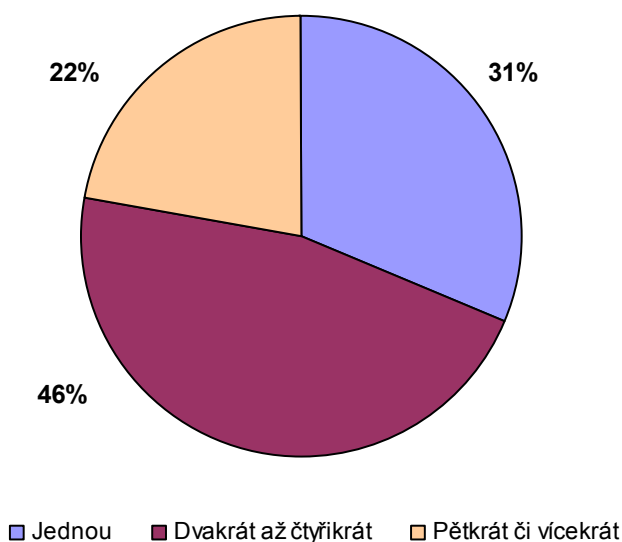

EU-MIDIS, otázka CC2

Zhruba každý desátý romský respondent (11 procent)⁶ ve všech sedmi členských státech uvedl, že za předchozích 12 měsíců tento druh diskriminace zažil. Sedmdesát procent těchto respondentů uvedlo, že k takové diskriminaci došlo více než jednou. Zhruba každý pátý z těchto respondentů (22 procent) uvedl, že zažil vysoký počet opakování diskriminace (tzn. pět či více případů). Toto zjištění naznačuje, že v romské populaci může existovat obzvláště zranitelná skupina náchylná k opakované diskriminaci, což vyžaduje cílenou reakci na místní a regionální úrovni. Zdůrazňuje to nutnost věnovat zvláštní pozornost „skupinám uvnitř skupin“, jež jsou nejvíce ohroženy opakovaným výskytem případů.

⁶ Celkový počet respondentů v sedmi členských státech, kteří oznámili případy diskriminace, činil 304 (nevážený údaj).

Obr. 2.3 Počet případů diskriminace

EU-MIDIS, otázka CC3

Ačkoli se údaje v jednotlivých zemích lišily, byla v těchto sedmi členských státech zhruba 2 až 3 procenta respondentů, kteří uvedli, že v takových případech byli obětí opakované diskriminace. To ještě zvyšuje váhu tvrzení, že v romských komunitách mohou existovat určité zranitelné skupiny (tabulka 2.1). Posuzujeme-li všech sedm členských států, ke čtvrtině celkového počtu uváděných případů v posledních 12 měsících došlo v Řecku.

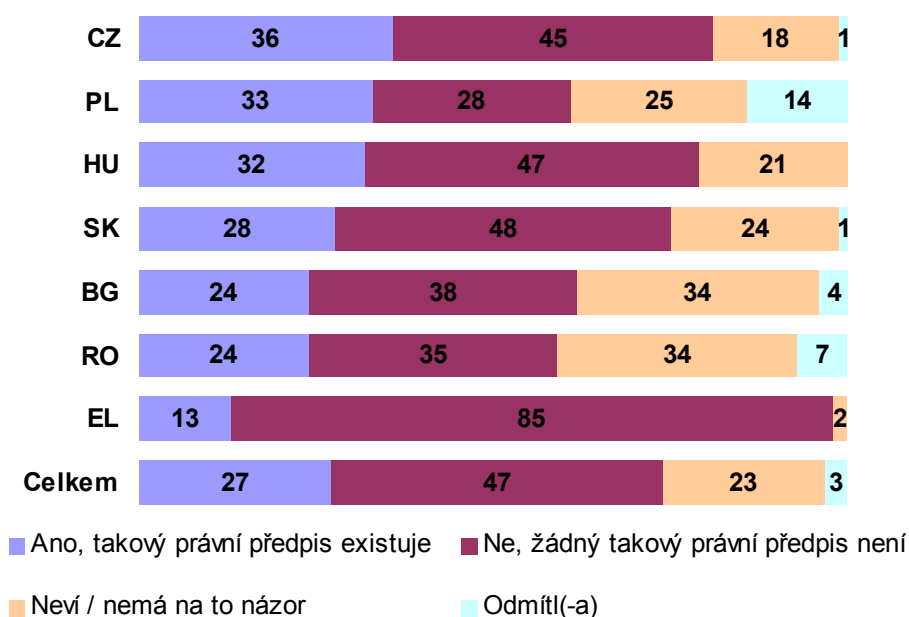
Tabulka 2.1 Opakované zkušenosti s diskriminací (jako procento celkového počtu)

	EL	CZ	HU	PL	SK	RO	BG
Jednou	9	4	3	1	3	1	0
Dvakrát až čtyřikrát	7	8	9	4	4	1	0
Pětkrát či vícekrát	3	2	3	4	3	1	0
Nevím / bez odpovědi	0	0	1	1	0	0	0
Celkem	20	13	16	10	10	3	0
Nelze použít	80	87	84	90	90	97	100

EU-MIDIS, otázka CC3

Pouze čtvrtina (27 procent) všech respondentů uvedla povědomí o právních předpisech, které při zajišťování bydlení zakazují diskriminaci v souvislosti s etnickým původem. Naopak polovina tázaných respondentů (47 procent) o žádných právních předpisech nevěděla a dalších 23 procent respondentů si nebylo jisto nebo nemělo žádný názor. Tento trend byl zjevný ve všech členských státech s výjimkou Řecka, kde si takového právního předpisu bylo vědomo pouze 13 procent respondentů, zatímco 85 procent uvedlo, že žádný takový právní předpis neexistuje.

Obr. 2.4 Povědomí o zákonech zakazujících diskriminaci při nájmu nebo koupi bytu

EU-MIDIS, otázka B1c

Znalost právních předpisů týkajících se diskriminace zřejmě nepředznamenávala, zda budou respondenti takové případy ohlašovat příslušným organizacím. Ze 304 respondentů (nevážený údaj), kteří v posledních dvanácti měsících zažili diskriminaci, se pouze každý devátý (11,5 procenta) rozhodl takové případy příslušným organizacím ohlásit. To u Romů naznačuje velmi vysokou míru nedostatečného ohlašování diskriminace související s bydlením. Valná většina respondentů se rozhodla žádné případy neohlašovat a většina z nich byla přesvědčena, že by se tím ničeho nedosáhlo. Obr. 2.5 ukazuje důvody, které respondenti uváděli nejčastěji.

Obr. 2.5. Důvody pro nedostatečné ohlašování diskriminace (%)

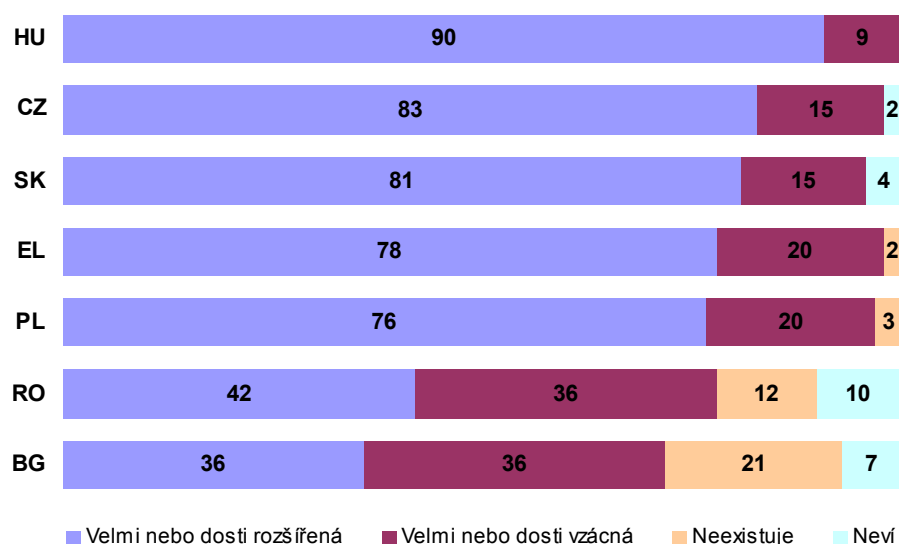
EU-MIDIS, otázky CC5_1 až CC5_10

Mnoho respondentů uvádělo více důvodů pro neohlášení. Téměř tři čtvrtiny z nich uvedly, že by se nic nestalo, zatímco 41 procent uvedlo, že si nebyli jisti, jak takové případy ohlašovat. Čtvrtina respondentů měla také obavy z důsledků ohlášení diskriminace, přičemž asi 16 procent se obávalo, že by pak byli v rámci odvety ze strany pachatelů zastrašováni. Prokazuje to velkou zranitelnost mnoha Romů, kteří se s diskriminací setkají. Obavy z negativních důsledků jako důvod neohlášení diskriminace uvedl zvláště vysoký počet respondentů v České republice a v Polsku (44 procent, resp. 42 procent). V Polsku byly velmi výrazné i obavy ze zastrašování (40 procent).

3. Vnímání diskriminace

Vnímání míry diskriminace na základě etnického nebo přistěhovaleckého původu ve všech oblastech u respondentů v každém členském státě odhaluje rozsah tohoto problému. Romští respondenti obecně uváděli vysoké míry vnímané diskriminace. V šetření byla nejvyšší uváděná míra vnímané diskriminace zjištěna v Maďarsku, kde 90 procent respondentů uvedlo, že diskriminace je velmi nebo dosti rozšířená. Podobně vysoká čísla byla uváděna i v České republice, na Slovensku, v Řecku a v Polsku (obr. 3.1).

Obr. 3.1 Vnímání míry rozšíření diskriminace na základě etnického nebo přistěhovaleckého původu (%)

EU-MIDIS, otázka A1

V Bulharsku a Rumunsku byli respondenti rozděleni rovnoměrněji, na 36, resp. 42 procent, nicméně vnímání diskriminace bylo stále palčivé. Kromě toho Romové v Bulharsku a v Rumunsku zažívají relativně vyšší míru segregace od většinové společnosti (tzn. bydlí v oblastech osídlených převážně Romy), vzorek uváděl 72, resp. 66 procent. To potenciálně minimalizuje zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení, protože kontakt s většinovým obyvatelstvem je omezený.

4. Analýza ostatních proměnných

4.1. Osobní status

4.1.1. Přistěhovalecký status

Převážná většina romských respondentů dotazovaných v šetření se narodila ve své současné zemi bydliště⁷ (96 procent) a je občany dané země (99 procent). Proto nebyl přistěhovalecký status faktorem, který by přispíval ke zkušenostem s diskriminací nebo k situaci v oblasti bydlení. Tato zjištění naznačují, že členské státy, v nichž bylo šetření EU MIDIS provedeno, nejsou v porovnání s ostatními členskými státy EU přijímajícími zeměmi významného počtu migrujících Romů.

4.1.2. Náboženské vyznání

Dvě třetiny (67 procent) respondentů uvedly, že náboženství je v jejich životě velmi nebo dosti důležité. Tři čtvrtiny dotazovaných Romů se hlásily k římskokatolickému nebo pravoslavnému náboženskému vyznání. Obr. 3.1 uvádí náboženská vyznání podle členských států. Pomocí Pearsonova chí-kvadrát testu (kde jsou obě proměnné nominální) bylo zjištěno, že lze pozorovat významný vztah mezi náboženským vyznáním a zkušenostmi s diskriminací v oblasti bydlení v posledních pěti letech ($p < ,001$)⁸. Je však nepravděpodobné, že by náboženské vyznání bylo spolehlivým faktorem předznamenávajícím diskriminaci za daných okolností. Setkání s diskriminací uvedlo značně nižší procento muslimských Romů, avšak ze 117 (nevážený údaj) muslimských Romů zjištěných v šetření bylo 91 (nevážený údaj) z Bulharska, kde téměř žádný respondent neuvedl, že by se setkal s diskriminací v oblasti bydlení.

4.1.3. Tradiční/náboženský oděv

Ačkoli pouze malý počet respondentů uvedl, že na veřejnosti obvykle nosí tradiční či náboženský oděv, existoval značný rozdíl mezi těmi, kdo za období posledních pěti let uvedli, že trpěli diskriminací, a těmi, kdo diskriminací

⁷ V případě Romů v České republice je třeba upozornit, že někteří se narodili v bývalém Československu.

⁸ [$\chi^2(8)=85,647, p < ,001$] překódováno 10, 13, 14 jako „ostatní křesťané“, překódováno 20–27 „islám“ jako jedna proměnná, překódováno 30, 40, 50, 60, 70, 95 jako „ostatní“.

netrpěli ($p < ,05$)⁹. Tabulka 4.1 uvádí, že u těch, kdo nosí tradiční nebo náboženský oděv, byla vyšší pravděpodobnost, že budou v oblasti bydlení diskriminováni, než u respondentů, kteří takový oděv nenosí.

Tabulka 4.1 Případy diskriminace v posledních 5 letech a druh obvykle nošeného oděvu (%)

Diskriminace v posledních pěti letech	Nosí tradiční/náboženský oděv na veřejnosti	Nenosí tradiční/náboženský oděv na veřejnosti
Ano	21 (N=43)	17 (N=411)
Ne	49 (N=103)	62 (N=1536)
Žádná odpověď/žádný kontakt	30 (N=62)	21 (N=511)
Celkem	100 (N=208)	100 (N=2458)

*EU-MIDIS, otázka BG4*CC1*

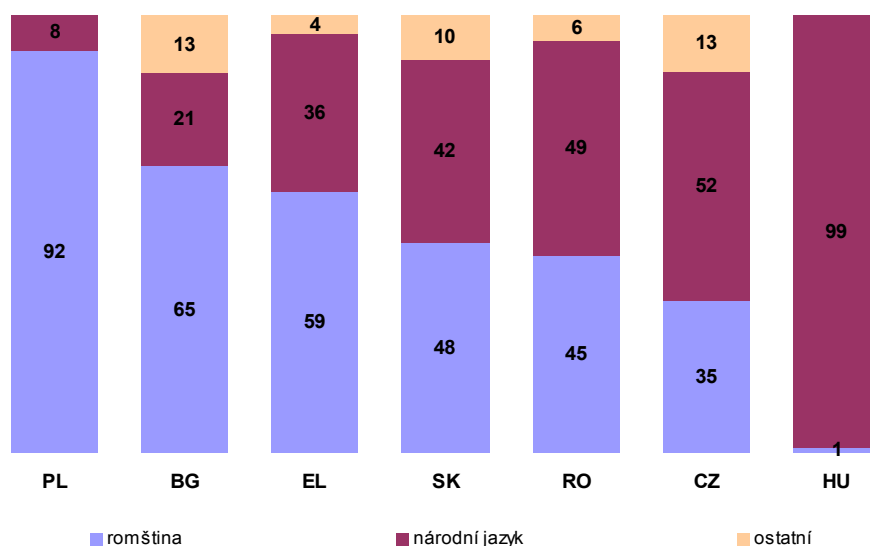
Tabulka 4.1 ilustruje zjištění ze všech sedmi členských států. Téměř žádní respondenti z Rumunska (N. 483, nevážený údaj) nevěřili tomu, že by v jejich případě byla použitelná otázka, zda nosí tradiční oděv, který se liší od většinové populace.

4.1.4. Jazyk

Když byli požádáni o určení svého mateřského jazyka (tzn. jazyka užívaného doma v rodině v době dětství), téměř polovina respondentů (48 procent) uvedla romštinu. Druhá polovina uvedla jazyk své rodné země. Téměř všichni respondenti z Polska uvedli jako svůj mateřský jazyk romštinu. Pouze 1 procento Romů uvedlo, že byli vychováni v polštině. To je v příkrém kontrastu s Maďarskem, kde téměř všichni respondenti hovoří maďarsky. V Rumunsku, České republice a na Slovensku byli respondenti víceméně rovnoměrně rozděleni na ty, kteří hovoří romsky, a ty, kteří hovoří úředním jazykem dané země (obr. 4.1).

⁹ [$\chi^2(1)=5,565, p=,018$].

Obr. 4.1 Jazyk (%)

EU-MIDIS, otázka Bg8_1_NEW

V České republice byl zjištěn významný vztah mezi primárním jazykem respondentů a jejich zkušenostmi s diskriminací v oblasti bydlení v posledních pěti letech ($p < 0,05$)¹⁰. Respondenti, jejichž mateřským jazykem byla romština, trpěli diskriminací v oblasti bydlení s větší pravděpodobností než ti, jejichž primárním jazykem byla čeština (tabulka 4.2).

Tabulka 4.2 Procento osob diskriminovaných v posledních pěti letech podle mateřského jazyka – Česká republika (%)

Diskriminace v posledních pěti letech	Národní jazyk	Romština	Celkem
Ano	17	27	21
Ne	70	63	67
Žádný kontakt/ žádná odpověď	12	10	11
Celkem	100	100	100

EU-MIDIS, otázka BG8_1_New*CC1

¹⁰ [$\chi^2(1)=5,665$, $p=,017$] Cramers V = 0,122, $p=,017$ znamená mírnou asociaci mezi proměnnými. Překódováno bg8_1NEW, položky 1–20 jako 1=národní jazyk, 30=romština. Překódováno CC1 položky 6; 7; 9 jako chybějící hodnoty.

Rovněž byl zjištěn významný vztah mezi mateřským jazykem a diskriminací v posledních 12 měsících v Řecku¹¹, kde zhruba v posledních 12 měsících zažilo diskriminaci 30 procent respondentů, kteří hovořili národním jazykem, oproti zhruba 15 procentům respondentů, kteří hovořili romsky.

Tyto kontrastující výsledky za Českou republiku a Řecko naznačují, že pochopení toho, jak rozdíly užívaného jazyka ovlivňují zkušenosti Romů s diskriminací, vyžaduje další důkladný kvalitativní výzkum.

4.1.5. Pohlaví

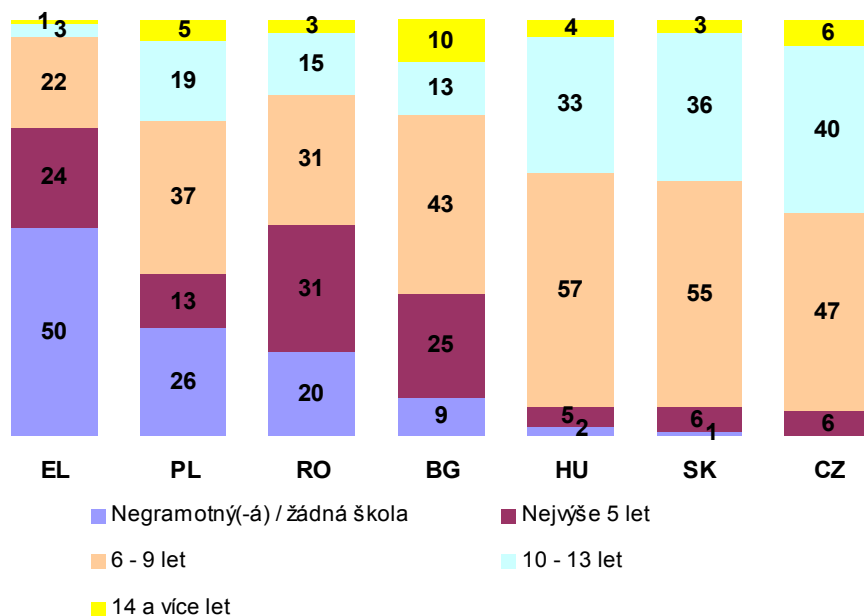
Pohlaví zřejmě neovlivnilo zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení v posledních pěti letech ani v posledních dvanácti měsících, ani v hodnocení za všech sedm členských států, ani v analýze podle jednotlivých zemí.

4.1.6. Vzdělání

Respondenti byli požádáni, aby uvedli počet let svého vzdělávání. Patnáct procent respondentů uvedlo, že jsou negramotní nebo dosud do školy vůbec nechodili. Dalších 16 procent chodilo do školy méně než pět let, zatímco 40 procent respondentů získalo šest až devět let formálního vzdělání. Pouze 4 procenta respondentů uvedla počet let vzdělávání vyšší než 14 let (tzn. terciární a vyšší vzdělání). Obr. 4.2 ilustruje respondenty dosaženou úroveň vzdělání ve všech šetřených členských státech.

¹¹ [$\chi(1)=11,162$, $p=,001$] Cramers $V=0,161$, $p=,001$ znamená silnou asociaci mezi proměnnými.

Obr. 4.2 Dosažené vzdělání podle země

EU-MIDIS, otázka BG7

Ve všech sedmi členských státech je dosažené vzdělání u Romů nadále obecně nízké. Mimořádně vysoká míra naprosto chybějícího vzdělání byla zjištěna v Řecku a vysoké míry byly zjevné v Polsku a Rumunsku. Nejčastěji uváděná úroveň dosaženého vzdělání ve všech sedmi členských státech činila šest až devět let.

Byl pozorován významný vztah mezi dosaženým vzděláním a povědomím respondentů o právních předpisech zakazujících diskriminaci v oblasti bydlení ($p < ,001$)¹². Povědomí o takových právních předpisech důsledně narůstalo z 24 procent u respondentů bez vzdělání na 48 procent u respondentů s terciárním vzděláním. Nebyl zjištěn žádný významný vztah mezi zkušenostmi s diskriminací v posledních pěti letech a počtem let školní docházky (tabulka 4.3).

¹² [$\chi^2(4)=54,521$, $p < ,01$] Cramers V= 0,146, $p < ,001$ znamená mírnou asociaci mezi proměnnými. Překódováno bg7 0 a 1 jako 1; 5 a 6 jako 5, 94 a 99 jako chybějící.

Tabulka 4.3 Zkušenosti s diskriminací podle počtu let školní docházky (%)

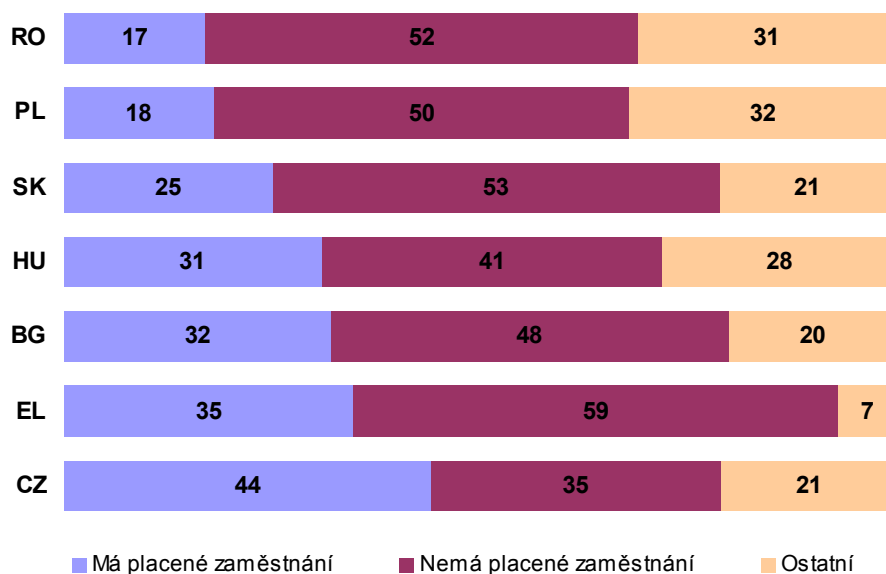
Diskriminace	Žádná škola / negramotný(-á)	0–5 let	6–9 let	10–13 let	14 a více let
Posledních pět let	22	18	18	17	18
Žádná	78	82	82	83	82
Celkem	100	100	100	100	100

*EU-MIDIS, otázka BG7*CCI*

4.1.7. Příjmy domácnosti a zaměstnanost

Status zaměstnanosti romských respondentů ve všech členských státech znázorňuje obrázek 4.3. Vysoký počet respondentů v každém členském státě uvedl, že nemá placené zaměstnání, je ve starobním důchodu, prochází odbornou přípravou nebo nepracuje z jiného důvodu. Velmi nízké míry zaměstnanosti respondentů byly zjištěny v Rumunsku (17 procent) a v Polsku (18 procent). Česká republika uvedla nejvyšší počet respondentů s placeným zaměstnáním (44 procent) i nejnižší počet respondentů, kteří placené zaměstnání nemají (35 procent).

Obr. 4.3 Status zaměstnanosti ve všech členských státech (%)

EU-MIDIS, otázka BG5

Třicet osm procent respondentů uvedlo příjmy domácnosti v nejnižším kvartilu, zatímco dalších 22 procent ve stupnici příjmů obsadilo druhý nejnižší kvartil. Byl pozorován významný vztah mezi uvedenými příjmy a zkušenostmi s diskriminací v posledních pěti letech ($p < ,05$)¹³.

Byl pozorován významný vztah mezi statusem zaměstnanosti a zkušenostmi s diskriminací ($p < ,001$)¹⁴. U studentů/učňů, osob ve starobním důchodu a osob s placeným zaměstnáním na plný úvazek existovala nejmenší pravděpodobnost toho, že budou trpět diskriminací, zatímco u osob samostatně výdělečně činných, osob v domácnosti, nezaměstnaných a osob se zdravotním postižením byla pravděpodobnost diskriminace nejvyšší.

U respondentů s placenou prací včetně respondentů samostatně výdělečně činných byla nižší pravděpodobnost toho, že zažijí diskriminaci, než u respondentů, kteří placenou prací neměli (tabulka 4.4); tento rozdíl však nebyl statisticky významný.

¹³ [$\chi^2(3)=7,893$, $p < ,048$] Cramers V= 0,061, $p < ,05$ znamená mírnou asociaci mezi proměnnými.

¹⁴ [$\chi^2(8)=47,828$, $p < ,001$] Cramers V= 0,134 $p < ,001$ znamená silnou asociaci mezi proměnnými. Překódováno bg5 položky 5; 10, jako 11.

Tabulka 4.4 Vícenásobné případy diskriminace podle statusu zaměstnanosti

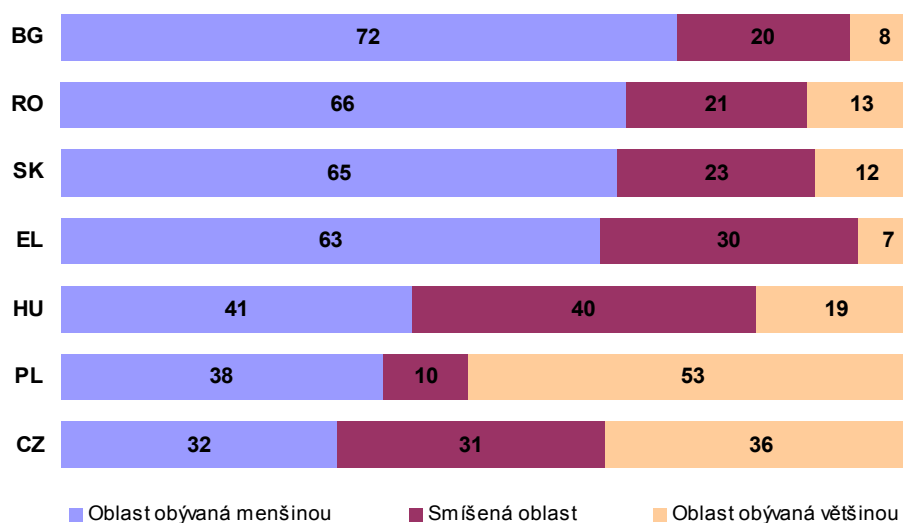
	S placenou prací	Bez placené práce	Ostatní
Jeden případ	41	30	20
Dva až čtyři	36	49	64
Pět či více	23	22	16
Celkem	100	100	100

EU-MIDIS, otázka Bg5*CC3

4.2. Demografické údaje o oblasti

Tazatelé, kteří šetření EU-MIDIS prováděli, zjistili, že více než polovina dotazovaných (54 procent) ve všech sedmi členských státech žije v částech obce obývaných převážně přistěhovalci/menšinami. Čtvrtina romských respondentů (25 procent) žila ve smíšených částech obce, tzn. v částech obce se značným počtem příslušníků většinové i menšinové populace, zatímco 21 procent žilo v částech obce obývaných převážně většinovou populací. Obr. 4.4 znázorňuje druh části obce pro všech sedm členských států a ukazuje značné odchylky mezi jednotlivými zeměmi.

Obr. 4.4 Druh části obce

EU MIDIS, otázka PI01

Vysoké míry „segregace“ menšin/přistěhovalců byly zjevné ve východních členských státech EU, přičemž Bulharsko zaznamenalo nejvyšší zjištěnou úroveň (72 procent). Dvě třetiny respondentů v Rumunsku (66 procent), na Slovensku (65 procent) a v Řecku (63 procent) žily v oblastech obývaných převážně menšinami. Polsko bylo jediným členským státem, který zaznamenal značné počty Romů žijících v převážně většinových oblastech (53 procent). Česká republika byla zhruba stejně rozdělena na části obce s menšinou, smíšenou a většinovou populací.

Respondenti žijící v převážně menšinami obývaných částech obce uváděli mírně vyšší míry nedávných zkušeností s diskriminací než osoby žijící ve smíšených nebo většinových oblastech (tabulka 4.5). Rozdíly ve zkušenostech s diskriminací podle druhu části oblasti jsou však poměrně malé.

Tabulka 4.5 Druh oblasti a nedávné zkušenosti s diskriminací (%)

Oblast	Menšinová	Smíšená	Většinová
Posledních 12 měsíců	12	9	10
Nediskriminováni v posledních 12 měsících	88	91	90
Celkem	100	100	100

*EU-MIDIS, otázka PI01*CC2*

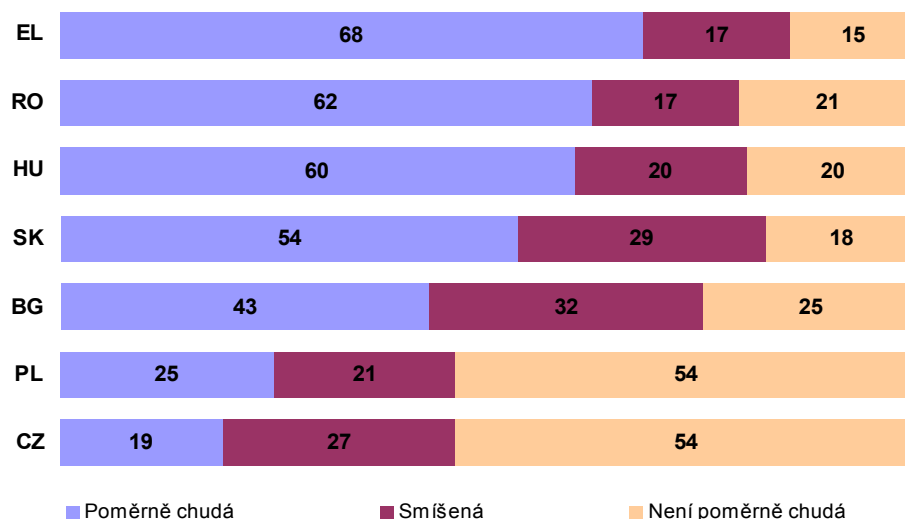
4.3. Vnímané rozdělení bohatství

Tazatelé zjistili, že zhruba polovina všech respondentů žila v oblastech, jež byly v poměru k ostatním částem města chudé (47 procent). Byla pozorována silná kladná korelace mezi druhem oblasti (tzn. menšinová, smíšená, většinová) a relativním rozložením bohatství v porovnání s ostatními oblastmi ve městě ($p < ,001$)¹⁵. Jakkoli toto zjištění není neočekávané, posiluje důkazy o tom, že mnoho Romů je nadále marginalizováno v segregovaných a/nebo znevýhodněných komunitách. V tomto případě je pravděpodobnost

¹⁵ [$\chi^2(4)=1305,294, p < ,001$] Cramers V = 0,431, $p < ,001$ znamená silnou kladnou asociaci mezi proměnnými.

diskriminace vyšší. Obr. 4.6 znázorňuje vnímané relativní bohatství v oblastech ve všech členských státech.

Obr. 4.6 Relativní rozložení bohatství v oblasti dle vnímání tazatele

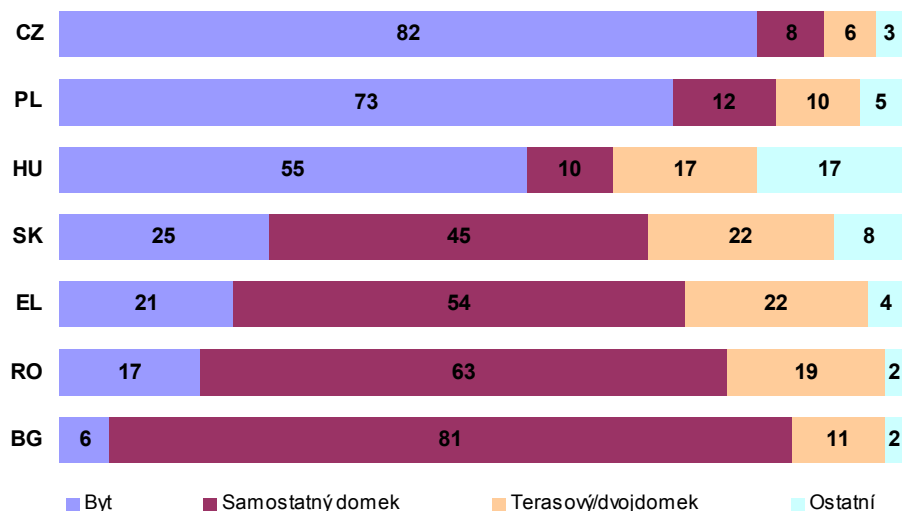
4.4. Druh obydlí

Po skončení pohovoru tazatel respondenty klasifikoval podle toho, v jakém konkrétním druhu obydlí žijí. Obydlí byla klasifikována takto:

- byt,
- samostatně stojící domek,
- terasový nebo řadový domek,
- dvojdomek a
- ostatní.

Obr. 4.7 upřesňuje druh obydlí podle členských států. Je třeba upozornit, že různé druhy obydlí budou nepochybně souviset s infrastrukturou specifickou podle daného státu i s geografickou nebo socio-ekonomickou situací respondentů. V tomto ohledu může být druh obydlí jako ukazatel diskriminace ve všech členských státech méně užitečný. Více relevantních informací může přinést analýza podle jednotlivých zemí.

Obr. 4.7 Druh obydli

EU-MIDIS, otázka P111

Respondenti v České republice, Polsku a Maďarsku žili nejčastěji v bytě, přičemž nejvyšší koncentrace panovala v České republice (82 procent). Respondenti v těchto členských státech žili spíše v oblastech velkých měst. Naopak respondenti z Rumunska, Bulharska a Řecka žili spíše v samostatných obydlích, přičemž v Bulharsku žilo v tomto druhu obydlí 81 procent respondentů.

Za povšimnutí stojí, že v Řecku byl pozorován významný vztah mezi druhem obydlí a zkušenostmi s diskriminací ($p < ,001$)¹⁶. Většina respondentů žila v samostatných obydlích a existovala u nich zhruba dvakrát vyšší pravděpodobnost, že v posledních pěti letech zažili diskriminaci na základě etnického původu. Obr. 4.6 ukazuje, že respondenti z obydlí s vyšší hustotou (byty nebo terasové domky/dvojdomky) zažívali diskriminaci s nižší pravděpodobností než respondenti ze samostatně stojících domků nebo jiných nespécifikovaných forem bydlení.

¹⁶ [$\chi^2(3)=18,805$, $p < ,001$] Cramers V= 0,199 $p < ,001$ znamená silnou asociaci mezi proměnnými.

Tabulka 4.6 Druh obydlí a zkušenosti s diskriminací v Řecku

Diskriminace v posledních pěti letech	Byt	Samostatný domek	Terasový domek/dvojdomek	Ostatní nspecifikované
Ano	21	39	20	52
Ne	74	59	64	43
Žádný kontakt/žádná odpověď	5	2	16	5

*EU-MIDIS, otázka P111*CCI*

Ačkoli podobné trendy byly pozorovány na Slovensku a v Polsku, skutečný počet respondentů se zkušeností s diskriminací v oblasti bydlení byl příliš nízký na to, aby umožňoval smysluplnou interpretaci výsledků.

Závěry

Celkově se přímá diskriminace v oblasti bydlení jeví prvotně nízká v porovnání se zkušenostmi s diskriminací Romů v jiných oblastech. Je však třeba mít na paměti, že tento výsledek může být ovlivněn skutečností, že k diskriminaci v oblasti bydlení nemůže docházet obecně často, protože jednotlivci nehledají nemovitost k nájmu či koupi často.

Zkušenosti s diskriminací v oblasti bydlení se u Romů v jednotlivých sedmi šetřených členských státech značně liší. Při vyvozování tohoto závěru je důležité přihlídnout k řadě vnějších faktorů. V případech, kdy jsou vnímány nízké míry diskriminace a existují vysoké míry geografické segregace, jako v případě Rumunska a Bulharska, si tedy respondenti nemusí diskriminaci uvědomovat nebo nemusí své aktuální či minulé zkušenosti považovat za diskriminační. Segregace, zvláště pokud se členové komunity do takového uspořádání narodí, se může jevit jako normální, a proto uspokojivá. Může jít vlastně o výsledek institucionální diskriminace tvořící součást sociálního a ekonomického rámce státu, která se nemusí nutně projevovat jako konkrétní případy diskriminace. To je důležitý aspekt, neboť segregace, kterou zažívají Romové, je často výsledkem postupů řízení nebo vyhýbání se určitému jednání s cílem omezit příležitosti k interakci a začlenění, v konečném důsledku vedoucích i k diskriminaci.

Ačkoli byly jednotlivé případy diskriminace v sedmi šetřených členských státech výraznější ve středních a jižních oblastech EU (jako je Česká republika, Polsko a Řecko), respondenti zde zažívali spíše méně segregace a žili ve zřetelně bohatších a integrovanějších prostředích. Naopak nižší míra diskriminace ve východní Evropě (Rumunsko a Bulharsko) byla doprovázena vyšší mírou obecné deprivace, jako jsou chudší socio-ekonomické oblasti a vyšší nezaměstnanost.

Nižší míry ohlašování případů diskriminace pravděpodobně vedou k nízké míře zásahů ze strany úřadů, a to naopak může potvrzovat dojem, „že se nic nestane nebo nezmění“, který mnoho respondentů uvádělo jako důvod pro neohlášení případu diskriminace. Nízké míry ohlašování zakrývají skutečnou úroveň diskriminace ze strany místních úřadů a orgánů státního dohledu. Ve většině případů jsou vnímání a prožité zkušenosti nadále polarizované. Zkušenosti s nečinností státních orgánů budou u menšinových komunit stále vést k větší apatii.

Vysoká míra státního občanství mezi respondenty v každém šetřeném členském státě odstraňuje obavy spojené s vízovým/přistěhovaleckým statutem, který může být patrný u Romů v jiných členských státech, zvláště tam, kde pro konkrétní národnosti platí omezení. Namísto toho poukazují vnímané obavy z negativních důsledků a strach z odvety na základní kulturu represí existující

v některých členských státech, zvláště mezi zranitelnějšími skupinami v rámci romské populace. Pro mnoho lidí má rámec antidiskriminační politiky (jako jsou směrnice EU o rasách, antidiskriminační právní předpisy a povinnosti státu) malý význam pro jejich každodenní zkušenosti, což v některých případech poukazuje na nízkou míru státních zásahů a obecnou nečinnost, pokud jde o podněcování většího povědomí, zejména vůči osobám vysoce ohroženým marginalizací.

Zdůraznění důkazů o rizicích by mělo hrát klíčovou úlohu ve strategii určené k iniciování změny pro zranitelné komunity. Agentura FRA znovu a znovu upozorňuje na nedostatek relevantních důkladných a srovnatelných statistických údajů o menšinách a přistěhovalcích na vnitrostátní úrovni či na úrovni Evropské unie. Prostřednictvím šetření EU-MIDIS agentura FRA poprvé v Evropské unii vypracovala komplexní soubor údajů o zkušenostech a vnímání migrantů a menšin včetně Romů, pokud jde o zajištění bydlení, zaměstnanost, vzdělávání, zdravotní péči atd. S využitím této iniciativy by mohly členské státy na základě rozsáhlých důkazů samy připravit taková šetření, která jim umožní efektivněji cílit opatření prostřednictvím konkrétních strategií a opatření pro začlenění.

Evropská komise

Agentura Evropské unie pro základní práva

Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech EU:

analýza údajů z šetření EU-MIDIS

Design: FRA, Vídeň

Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010

2010 - 30 pp, - 21 x 29.7 cm

ISBN-13: 978-92-9192-545-2

doi: 10.2811/57629

Mnoho informací o Agentuře Evropské unie pro základní práva je k dispozici na internetu. Lze je získat prostřednictvím internetových stránek FRA (<http://fra.europa.eu>).

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2010

Reprodukce povolena s uvedením zdroje, mimo komerční účely.

Jak získat publikace EU

Publikace na prodej:

- prostřednictvím EU Bookshopu (<http://bookshop.europa.eu>);
- u vašeho knihkupce – uveďte název, vydavatele a/nebo číslo ISBN;
- obraťte se přímo na některého z našich obchodních zástupců. Jejich kontaktní údaje najdete na <http://bookshop.europa.eu> nebo je získáte zasláním faxu na číslo +352 2929-42758.

Bezplatné publikace:

- prostřednictvím EU Bookshopu (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastoupeních nebo delegacích Evropské komise. Jejich kontaktní údaje najdete na <http://ec.europa.eu/> nebo je získáte zasláním faxu na číslo +352 2929-42758.

ISBN 978-92-9192-545-2

9 789291 925452

TK-31-09-228-CS-C

Publications Office

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights

Schwarzenbergplatz 11

1040 - Vienna

Austria

Tel.: +43 (0)1 580 30 - 0

Fax: +43 (0)1 580 30 - 691

E-Mail: information@fra.europa.eu

<http://fra.europa.eu>